

**Interuniversitair Centrum
voor Theorievorming en
Methodenontwikkeling
in de Sociologie**

ICS

Interuniversitair Centrum voor Theorievorming
en Methodenontwikkeling in de Sociologie

FAUC
F000

Toespraken ter gelegenheid van de
officiële opening van het ICS op
12 november 1987 te Groningen.

Opening door de Rector Magnificus van de RUG, prof. dr. E. Bleumink.

Het is mij een groot genoegen u vandaag welkom te kunnen heten, en dat doe ik ook namens mijn collega Van Ginkel, de Rector Magnificus van de Rijksuniversiteit van Utrecht. Om precies te zijn, moet ik eigenlijk zeggen: namens de colleges van bestuur van de Rijksuniversiteit Utrecht en de Rijksuniversiteit Groningen. Beide universiteiten delen een lange en een bonte geschiedenis die teruggaat tot en wortels heeft in de tachtigjarige oorlog. Wij zijn beide uitermate verheugd dat wij vandaag de officiële opening kunnen vieren van het Interuniversitair Centrum voor Theorievorming en Methodenontwikkeling in de Sociologie, het eerste aio-netwerk – ik vind het een afschuwelijk woord – dat door het ministerie, de rijksoverheid, werd erkend. Een bijzonder welkom geldt de heer Spoor, die dr. ir. H. Beltman vervangt, met de heer Westerdijk representanten van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen. Professor Coleman moge ik begroeten, evenals de andere sprekers.

In deze oude senaatszaal kijken zo'n 140 geleerden op U neer. Geleerden: theologen, filosofen, historici, wiskundigen, medici en juristen. Maar in geen der portretten zult U een socioloog kunnen ontwaren. Zover ik weet is dat in de portrettengalerij van de RU Utrecht, in het academiegebouw op het Domplein, van hetzelfde laken een pak. Daarmee denk ik, is ook de plaatsbepaling der sociologie aangegeven, namelijk een jonge wetenschap die zich een plaatsje onder de academische zon moet bevechten. Worstelend met zichzelf maar ook met anderen. Aan elke jonge wetenschap bekleeft bovenal een scholensrijd. De noodzaak tevens van verdieping van theorievorming en methodenontwikkeling. Interne methodenstrijd en twijfel over maatschappelijk nut en appreciatie en perspectief. Soms tijds ook niet beantwoordend aan hoog gespannen verwachtingen.

Dat alles behoort er bij. Groei en bloei, opgang, maar ook neergang, als golfbewegingen in de tijd. Soms een dal in studentenbelangstelling, zo ook in maatschappelijke appreciatie, waardoor afgestudeerden strijd moeten leveren om hun eerste baan. Edoch geen tijd voor berusting. Maar lering trekkend uit de geschiedenis der overige wetenschappen; aldus thans een uitdaging acceptierend van verdieping, van verdere theorievorming en methodenontwikkeling. Bovenal ook de uitdaging acceptierend van de opleiding van jonge wetenschappers, als diepteinvestering, om gereed te zijn voor de volgende golf opwaarts. Om het hoofd te kunnen bieden aan die volgende golf, die buiten twijfel in de negentiger jaren zich zal aandienen.

De initiatiefnemers van het ICS hebben deze tekenen verstaan. Het ICS kan het medium en de catalyst zijn en vormen voor eigenzinnige creativiteit. Voor het creëren van een omgeving waarin jonge wetenschappers, opleiders en assistenten in opleiding gepokt en gemazeld worden, worden gevormd, om de sociologie in de negentiger jaren perspectief te bieden. En of het ICS een centrum voor "kwaliteit" of een centrum van "excellence" mag heten, kan slechts de tijd leren. Alles hangt af van de eigen inspanningen van opleiders, onderzoekers en assistenten. Samenwerking is daartoe essentieel, evenals inzet en elan.

De startsubsidie der rijksoverheid kan uiteraard daarbij helpen, maar het aanjagen van de activiteiten moet van u zelf komen, en de spreuk in het wapen van de Rijksuniversiteit indachtig, wens ik U toe dat de beste academische tradities een lamp zijn voor Uw voet, en een licht zijn op Uw pad. Bovenal sol iustitiae illustra nos. Ook aldus vloeten, denk ik, RUG en RUU samen. Niet alleen in het ICS maar ook anderszins. Mijn tijd is op. Aan u het woord, in alle opzichten, ook wat de sprekers betreft.

Toespraak van de dekaan van de Faculteit der Psychologische, Pedagogische en Sociologische Wetenschappen van de RUG, prof. dr. G. Lang: "Facultaire visies op de tweede fase".

Geachte aanwezigen.

Graag wil ik hier het woord voeren namens de Faculteit der Psychologische, Pedagogische en Sociologische Wetenschappen. Om aan die term te wennen, gebruik ik hem maar even voluit. Het is een mooie dag; er valt iets te openen. En dat komt binnen de sector gedrags- en maatschappijwetenschappen heden ten dagen niet zo veel voor. Boerjag bestaan vieren van deze onderzoekersopleiding. En dat is ook mooi. We kunnen in het huidige tijdsbestek niet vroeg genoeg beginnen met jubilea te vieren.

De titel van mijn toespraak suggereert bij nader inzien eigenlijk wat te veel. Ook titels verouderen snel. "Facultaire visies" in tien minuten bespreken, dat lijkt me wat overdreven. Ik wil me beperken tot een paar opmerkingen gericht op de realisering van de tweede-fase-onderzoekersopleiding, en dan vooral met de gedachte dat het werk van alledag daarbij voorop moet staan want daar gaat het eigenlijk om. Overigens, laat er geen misverstand bestaan, de tweede-fase-beroepsopleiding, die nogal in de verdrukking komt, ook in onze faculteit, verdient zeker ook onze aandacht in wat voor vorm en op wat voor manier we daar dan nog iets van kunnen realiseren. Ook dat is van groot belang voor de beroepsuitoefening en de aantrekkelijkheid van de eerste-fase-opleiding.

Als eerste opmerking wil ik nog eens accentueren hoe zeer juist voor studenten in de gedrags- en maatschappijwetenschappen – en dat blijven wij allen – deskundigheid in het doen van onderzoek een noodzaak is. Het onderwerp van onderzoek is namelijk uiterst complex: het functioneren van mensen in een samenleving. De resultaten van onderzoek, hebben daardoor vaak een zeer beperkte draagwijdte: zowel in de breedte als over een langer tijdsbestek, waardoor vrijwel iedere vraag onderzoek nodig maakt. Die onderzoekskundigheid, blijkt mijns inziens niet in de eerste plaats uit het kunnen toepassen van geavanceerde technieken. Het gaat in eerste instantie om gedisciplineerd en helder denken, bij de analyse van problemen en formulering van zinvolle onder-

zoeksvragen. Misschien ligt daar ook wel de kern van de interdisciplinariteit in onderzoek.

"Wetenschap bedrijven", aldus De Groot, "is een systeem van activiteiten", waarbij de "intenties" van de onderzoeker voorop staan. Goed onderzoek doen vraagt dan ook om een houding waarbij intellectuele nieuwsgierigheid en onafhankelijkheid in denken, volharding en geduld, een kritische en vooral zelf-critische instelling zeer van belang zijn. Daarnaast, betrokkenheid bij het eigen onderzoeksterrein, maar verbonden met een groot vermogen tot distantie en tenslotte, een zekere argwaan ten opzichte van spectaculaire resultaten. Zoals mijn oude leermeester Barendrecht eens zei, nauwelijks opkijkend van zijn werk, toen ik enthousiast kwam binnenrennen met het resultaat van mijn berekening op de hand-facit, een onverwacht hoge correlatie: "Je zult wel een rekenfout gemaakt hebben". Hij had helaas gelijk!

Deze onderzoekershouding moet stevig worden bijgebracht want zij staat in gespannen verhouding tot de geest van de tijd. Die vraagt om:

- Succes op korte termijn.
- Aan de weg timmeren, liefst onder het oog van de camera.
- Praktisch relevante resultaten behalen.
- Complexe maatschappelijke en persoonlijke vraagstukken snel hanteerbaar maken.

Wil de wetenschap zich echter niet prostitueren, en daarmee zijn respect op langere termijn niet verliezen dan zullen de jonge onderzoekers tegen die druk bestand moeten zijn. Hun werk schrijdt voort, soms lange tijd onzichtbaar in zijn vordering, als een klok die loopt. "Un progres immobile", noemt Roditi dat in zijn boek "l'esprit de perfection". En er is niet zo vaak reden om aan de belte trekken.

De tweede opmerking die ik wil maken betreft de praktische vraag: hoe realiser je zo'n opleiding? En dat die opleiding de moeite waard is, daar kunnen we het denk ik over eens zijn.

- In de eerste plaats doen we dat door ervoor te zorgen dat de eerste fase op peil blijft, want daar wordt een basis gelegd van vier of meer jaar.
- In de tweede plaats door een intensieve opleiding met veel eigen onderzoek van de aio's in de tweede fase. Het ICS is er een goed voorbeeld van.

Dames en heren, ik moet mijzelf nu even onderbreken voor een kleine familie-anecdote. Op hoogtijdagen plachten wij thuis goed feest te vieren. Bij bruiloften en partijen werd er flink uitgehaald. Echter, er was een oom in de familie, een indrukwekkende man met ruige wenkbrauwen, donker. Hij was predikant en dus immer ook in donker pak, en het 'memento mori' stond gegrift in de tal-

rijke plooiën van zijn gelaat. Als het feest goed op gang was en hij was eens een keer aanwezig, dan nam hij het woord. Het werd dan snel stil. Hij was er een meester in om de doden, de zieken en de verdrukten in onze familie en in de wereld zó ten tonele te voeren dat niemand meer vrolijk een hap of slok durfde te nemen. Soms ontdek ik iets van die oom in mijzelf. Ik vecht daar tegen maar als er in het vervolg van mijn toespraak enige zorg doorklinkt op deze heugelijke dag, dan weet U waar het van komt!

Goed, we waren bij de vraag: hoe realiseer je zo'n opleiding? Het instellingsplan van de RUG zegt daar over: "de beste garantie die kan worden geboden is het tewerkstellen van aio's in een actieve, wetenschappelijke omgeving". En even verder: "een goede begeleiding is daarom essentieel". Dat is prachtig. En ik ben het er zeer mee eens. Het directe, veelvuldige contact van de jonge onderzoeker met die academische omgeving is essentieel. Zo'n opmerking van Barendrecht heeft meer invloed gehad op mij, denk ik, dan veel boeken. Maar wordt ook aan de voorwaarden voldaan, om die "actieve, wetenschappelijke omgeving" en die "goede begeleiding" te realiseren? Dat is een punt van grote zorg.

Ik moet U zeggen dat één van de dingen die mij in de universitaire samenleving op het ogenblik eigenlijk het meest verbaast, is dat er zo veel mensen, zo hard en met zo veel inventiviteit blijven werken, ondanks alle beperkingen en opeenvolgende maatregelen, die direct of indirect op hen af komen. Het realiseren van die actieve, wetenschappelijke omgeving lukt dan ook nog steeds, dankzij deze hardnekkigheid van een groot aantal betrokkenen. En daarvoor vallen zij zeer te prijzen. Maar hoe houden zij dat vol en hoe gaat dat straks, over een aantal jaren, als de boventaligen helaas weg zijn? Wie doen er dan al het onderwijs, de bijkomende klussen? Diezelfde senioren, denk ik, en misschien de aio's zelf, noodzakelijkerwijs. Dat wordt dan ook weer een probleem want ze zijn wel een personeelscategorie en worden zelfs vaak als zodanig meegeteld, maar zij moeten niet te veel hoeven bijdragen want dan verdunnen wij hun vorming wel zeer. Zij moeten ook niet te veel hoeven bijdragen aan onderwijs, zeker als zij de eerste jaren zelf nog onderwijs volgen.

Uiteraard - ik ben niet helemaal mijn oom - heeft het aantrekken van goede jonge onderzoekers ook zeer veel positieve kanten. Het is stimulerend voor de senior-onderzoekers en hun aanwezigheid werkt door naar de eerste fase, zowel inhoudelijk als door het voorbeeld dat ze geven, als door de aantrekkelijkheid van de opleiding. Het beleid van de faculteit is er daarom vooral op gericht de aanstelling van aio's te bevorderen via de talrijke wegen die daarvoor open staan. Echter, met een goed evenwicht tussen de beschikbare tijd van senior-onderzoekers en het aantal aio's dat met die tijd goed kan worden opgeleid, ook op langere termijn. Overigens, vooral daar geplaatst waar sterk onderzoek

plaatsvindt en met aandacht voor uitwisseling op nationaal en internationaal niveau. De samenwerking met Utrecht is in dit verband verheugend.

Ik noemde zojuist de langere termijn. Hier ligt een onzekerheid. Wij moeten ons, meen ik, door de aanjaagpremies niet geheel dol laten draaien. Over een paar jaar moeten we zelf verder en dat moet dan kunnen. De tent moet als geheel blijven draaien. Het is nu eenmaal eenvoudiger een instituut te starten dan het in stand te houden. En het draaiend houden van die tent is inderdaad niet zo eenvoudig. In dat verband verheugt het mij te kunnen zeggen dat ook van de zijde van het College van Bestuur signalen worden afgegeven dat men ons als faculteitsbestuur daarbij niet in de kou laat staan. Zo moet het kunnen lukken. Dan, dames en heren, zal ook het ICS kunnen blijven functioneren. Dan zullen andere, soortgelijke aio-netwerken zich kunnen ontwikkelen. Dan ook, en hier sluit ik mij aan bij de inleiding van de rector, komen wij over een jaar of tien misschien bij elkaar om het tweede lustrum van het ICS te vieren. Mogelijk heeft dat dan een gouden randje, als het ICS zich heeft ontpopt tot een "center of excellence". Ik wens de initiatiefnemers, de medewerkers en de assistenten in opleiding veel succes. Ik dank U.

"De spanning tussen traditie en vernieuwing in het universitaire bestel". Toespraak, uitgesproken namens de directeur van de directie beleidsvorming van het directoraat-generaal voor het hoger onderwijs, dr.ir. H. Beltman, door de heer drs. R.F. Spoor.

Ik wil graag bij U enkele woorden wijden aan het thema "De spanning tussen traditie en vernieuwing in het Universitaire bestel". Dit onderwerp komt de laatste jaren geregeld in de aandacht. Het schijnt een beetje een modeprobleem te zijn, waar pas een jaar of twintig over wordt nagedacht, althans in de hier gebruikte termen. Men kan zich afvragen of het probleem daarvoor niet bestond, of dat het alleen maar niet onderkend werd. Het zou van extreem hemerocentrisme getuigen als we er vanuit gingen dat vernieuwing in de universiteit pas de laatste twintig jaar aan de orde is. Men kan niet zeggen dat de universiteiten in de vijftiende eeuw daarvoor een kwakkelig zootje geweest zijn omdat ze zich niet vernieuwden. Integendeel: gezien de lange termijn waarop onderwijs en onderzoek resultaten opleveren, kan eerder gesteld worden dat de belangwekkende resultaten van de wetenschap van de afgelopen twintig jaar en de toepassing ervan in alle maatschappelijke termijnen, meer te maken hebben met de vernieuwingsgezindheid die vóór die tijd in de universiteiten aanwezig was dan met hun inrichting op de huidige dag. Kennelijk waren de universiteiten in het verleden traditioneel vernieuwend.

Bestaat er dan nu misschien geen spanning tussen traditie en vernieuwing in de universiteiten? Dat is niet bij voorbaat te zeggen: het is goed mogelijk dat de omstandigheden waarin de universiteit zich nu bevindt in de afgelopen jaren sterk veranderd zijn en een einde gemaakt hebben aan de traditioneel gunstige voorwaarden voor vernieuwing binnen de universiteiten. Als die spanning inderdaad aanwezig is, dan is er sprake van twee niveau's waarop vernieuwing en traditie in het universitaire bestel met elkaar in conflict kunnen komen: het niveau van de bestuurlijke inrichting van de universiteit. Ik wil nu eerst enkele woorden wijden aan de vernieuwing en traditie in de wetenschapsbeoefening zelf. Laat ik beginnen met een eenvoudige situatie en gaandeweg de zaken compliceren. Laten wij eens uitgaan van de universiteit met één onderzoeker, die vrijgesteld is van het verdienen van zijn dagelijks brood met zijn handen, omdat zijn omgeving hem daarvoor te slim, danwel te onhandig vond. Was deze onderzoeker vernieuwend? Dat hangt er vanaf wat voor een karakter hij had. De gemiddelde, dus niet op bepaalde eigenschappen geselecteerde vrijgestelde is niet vernieuwend. Hij verveelt zich weliswaar maar amuseert zich

met het uitlaten van de hond, televisie kijken en sport. De universitaire vrijgestelde is echter wél geselecteerd. Zijn omgeving heeft hem vrijgesteld omdat hij slimmer is en niet van sport houdt. Maar, hij verveelt zich net zo goed. Hij gaat dan maar wat onderzoeken en als hij weet hoe dat in elkaar zit verveelt hij zich weer en gaat hij iets anders onderzoeken. Zo'n onderzoeker is een zichzelf vernieuwende universiteit. Let wel, we beschrijven hier de situatie van de oeruniversiteit, dat wil zeggen de universiteit in statu nascendi, met de eerste onderzoeker. Het is wél mogelijk dat de universiteit in statu moriendi, bijvoorbeeld die van Franeker of Harderwijk, een heel ander type mens als laatste onderzoeker over had. Ik kom daar straks op terug.

Deze disciplines zijn de bron van de traditie in de wetenschap. Natuurlijk belemmeren deze tradities de vernieuwing een beetje. Maar tegelijkertijd blijven de onderzoekers nog bang dat ze zich gaan vervelen; ze bouwen daarom binnen de spelregels mogelijkheden in voor het maken van nieuwe spelregels en ook een waarderingsstelsel voor het uitvinden van nieuwe spelregels. Ze organiseren hele toelatingsrituelen zoals promoties en academies van wetenschappen. Daarmee worden enerzijds op verschillende niveau's drempels opgeworpen voor vernieuwing – men wordt als het ware aan de traditie onderworpen –; anderzijds krijgt men door het nemen van die drempels meer prestige en daardoor meer ruimte voor vernieuwing, die weer kan leiden tot het nemen van de volgende drempel. Deze combinatie werkt tegelijkertijd selectief en attractief op de eigenwijze onderzoeker. Ook deze universiteit met meerdere onderzoekers is nog zelfvernieuwend.

Wat veroorzaakt dan wel die veel gesignaleerde spanning tussen traditie en vernieuwing in de universiteit? Daar zijn in theorie tenminste vier oorzaken voor aan te wijzen. De eerste oorzaak is te vinden in het type dingen dat de onderzoekers willen onderzoeken. Stel, dat je iets wil onderzoeken waarvoor je een groot en duur apparaat nodig hebt. Afzonderlijk kunnen onze onderzoekers zo'n apparaat niet kopen. Ze hebben de tijd gekregen maar geen onbeperkte hoeveelheid geld. Ze moeten dus samen doen. Daarvoor moet je van tevoren aan elkaar uitleggen wat je van plan bent en proberen het eens te worden over wat je met z'n allen gaat doen: als je het ene apparaat koopt, kan je van het geld geen ander apparaat meer kopen. De onderzoekers moeten elkaar dus van de interesseantheid van hun onderzoeksideeën overtuigen vóórdat ze het onderzoek gedaan hebben. Dit is de eerste rem op vernieuwing want je moet iets gaan doen dat aansluit bij wat de andere onderzoeker al weet en accepteert. Eigenwijsheid loont minder.

Als je het apparaat eenmaal aangeschaft hebt met z'n allen, moet je het daarna ook gebruiken, zelfs als na enige tijd blijkt dat het onderzoek een tikkeltje verve-

lend wordt. Je hebt tenslotte geen ander apparaat. Dit is de tweede rem op vernieuwing.

Hier moeten dus keuzes gemaakt worden. Tenwij aanvankelijk de samenleving niets anders deed dan de onderzoekers aanwijzen, wordt nu verwacht dat ze beslissingen neemt die de keuzes van onderzoekers beïnvloeden. De samenleving gaat dan kijken wat ze eigenlijk aan al dat onderzoek heeft en komt dan tot de conclusie dat die onderzoekers met die apparaten soms dingen uitvinden, die het leven comfortabeler maken. Er gaat dus meer geld naar dát soort onderzoek. De werking van de rem van de apparatuur op de vernieuwing wordt dus verminderd, maar de samenleving stelt daarvoor wel eisen. De onderzoeker zal vaker bepaalde dingen moeten uitzoeken waar hij zich eigenlijk bij verveelt maar die de samenleving wél wil weten. Het succes van het onderzoek zelf werkt, via de samenleving, als een derde rem op vernieuwing.

Een vierde rem op vernieuwing is de toeneming van het aantal onderzoekers, zowel in absolute zin als, in sommige landen, als aandeel van een generatie. Er is berekend dat van alle onderzoekers die er ooit geweest zijn, het grootste deel nog in leven is. Dit kan allerlei gevolgen hebben. Als zo veel onderzoekers tegelijk op een vakgebied bezig zijn, raakt het overbevestigd: de kans op ongewenste duplicaties in het onderzoek wordt groter; de communicatie tussen onderzoekers gaat moeizamer en vereist steeds meer organisatie; de selectiemaatstaven dalen door de grotere vraag naar onderzoekers, waardoor veel onderzoekers zich minder gauw gaan vervelen; binnen de disciplines vindt schoolvorming plaats, dat wil zeggen, men gaat aan het "not-invented-here"-syndroom lijden. Al deze factoren vormen een rem op de inherente vernieuwing binnen de universiteiten. Ook hier vormt het succes van de vernieuwende traditie een rem op die vernieuwingsgezindheid.

Dit zijn allemaal remmen op de vernieuwing die inherent zijn aan de wetenschap zelf. We zullen er gedeeltelijk mee moeten leren leven; tenslotte is vernieuwing niet alles en gedeeltelijk zullen wij als samenleving onze bemoeienis met de wetenschap zo moeten inrichten dat de kwajikke effecten van de remmen geminimaliseerd worden. Bij O&W doen we daarvoor ons best. Zoals U waarschijnlijk allemaal weet, heeft de minister vorige maand het HOOP uitgebracht en daarin zijn aardige voorbeelden te vinden van wat hij allemaal doet om vernieuwing te bevorderen. We bestrijden de rem die door het gebruik van schaarse apparatuur veroorzaakt wordt door omvangrijke apparatuurbudgetten en door afzonderlijke financiering, landelijk of internationaal, van grote apparaten als sterrenwachten en deeltjesversnellers. We beperken de directe remmende invloed van de samenleving op de onderzoekprogrammering door de onderzoekers grotendeels zelf over het gebruik van die apparatuur te laten beslissen. We bestrijden de communicatieverstorende en nivellerende effecten

ten van de grote aantallen, respectievelijk door het op gang brengen van taakverdelings- en concentratieprocessen en door de ontwikkeling van evaluatiemechanismen en prestatie-indicatoren. Schoolvorming en andere "not-invented-here"-symptomen bestrijden we door de nationale en internationale mobiliteit van onderzoekers te bevorderen. Ik zeg niet dat het allemaal lukt maar we doen ons best.

Ik zal niet verder ingaan op onze pogingen om de remmende effecten te bestrijden die door het onderzoek zelf gegenereerd worden; zij hebben allen als na-deel dat ze post-hoc-maatregelen zijn, een remedie tegen een heersende kwaal. Het is bijvoorbeeld wel mooi om door taakverdeling en concentratie terug te willen naar de universaliteit met één onderzoeker, óf naar die met enkele onderzoekers, maar het is zeer de vraag of de laatste onderzoekers die je na een proces van taakverdeling en concentratie overhoudt wel dezelfde onderzoekers zijn waarmee je de universaliteiten met één of enkele onderzoekers begonnen zou zijn. Daarom zou ik juist melding willen maken van onze pogingen om elementen van die oer-universiteiten te herscheppen, zodat althans hier en daar onderzoek verricht wordt in omstandigheden waarin de remmende effecten zich nog niet voordoen.

Een voorbeeld van wat er gebeurt ter bevordering van de universaliteit van één onderzoeker vormen de twee programma's die gericht zijn op de optimale selectie van eigenwijze individuen die zich gauw vervelen als toekomstige top-onderzoekers: het door ZWO ontworpen Huygens-programma en het Academie-onderzoekersprogramma van de KNAW: elke Huygensstipendiaat en iedere Academie-onderzoeker is in feite een klein zichzelf vernieuwend oer-universiteitje. En aangaande de universaliteit met enkele onderzoekers, U bent als ICS zelf het voorbeeld van zo'n universaliteit: een groep goede onderzoekers bezig op een breed onderzoekgebied die elkaar selecteren en vertrouwen bij het vinden van een modus vivendi tussen enerzijds onstuitbare vernieuwingsgezindheid en anderzijds een kwaliteitsbewuste sluiswachterfunctie. Dat O&W het belang van zulke kernen en netwerken voor het vernieuwende potentieel van de wetenschap inziet, blijkt uit het feit dat de minister mij hierheen gestuurd heeft om dit te vertellen.

Programma's als het Huygensprogramma en het Academie-onderzoekersprogramma én het stelsel van centra en netwerken voor geavanceerd onderzoek en onderzoekersvorming dat de minister van de grond probeert te krijgen, dienen als tegenwicht tegen de remmen die de samenleving oplegt aan de vernieuwing van de wetenschap bij het aftappen van de resultaten van de wetenschap. Zij vormen als het ware de kip met de ivoren eieren die nooit geslacht mag worden op straffe van uitdroging van de wetenschap. Het belang van het ontstaan en bloeien van centra en netwerken wordt in het HOOP onderstreept;

het ICS is een van de eerste centra en netwerken in een rij die weliswaar lang maar nu ook weer niet oneindig lang zal zijn. De universaliteit met enkele onderzoekers moet haar dorpsheid blijven behouden. En met dorpsheid bedoel ik geen provincialisme maar datgene wat bij Alvin Toffler "global village" heet: een academische ambiance die misschien wel het letterlijkst belichaamd is in het Begijnhof van Leuven: vlak bij het centrum van de stad, op een steenworp van de hoofdstad van Europa; veel kleine huisjes bij elkaar, met half-gestechte muren eromheen en op de voordeuren van de huisjes een bonte afwisseling van eignamen: Tsjechische, Japanse, Franse en Amerikaanse. Allemaal onderzoekers die in een open dorp bij elkaar gekomen zijn om de wereld vooruit te helpen. Ik hoop dat het ICS vanuit een dergelijke instelling zal bijdragen tot de groei van onze kennis van de wereld.

Toespraak van de directeur van het onderzoeksinstituut sociale wetenschappen van de RUU (ISOR), Prof. dr. A. de Ruijter: "Het opleidingsmodel van het ICS vergeleken met alternatieve modellen van aio-opleidingen".

Geachte aanwezigen.

Met verwondering maar toch ook met toenemende waardering heb ik zitten luisteren. Wat blijkt, na drie sprekers zijn wij nog slechts acht minuten over tijd. Dat geeft aan dat het hier gaat om ervaren sprekers en mensen die in staat zijn zich discipline op te leggen. Maar wat zou er nu gebeuren als we deze acht minuten, afgezet tegen het programma, zouden relateren aan de aio-levensduur, als ik dat zo mag noemen. Dan zouden wij geconfronteerd zijn met een achterstand in planning van zo'n dertig procent. Stelt U zich de desastreuze effecten eens in van zo'n procentuele overschrijding op zo'n tijdschaal. Ik erken dat de vergelijking mank gaat. Toch denk ik dat dit goed aangeeft hoe aio's en de begeleiders moeten woekeren met de hen toegemeten middelen. Is het niet zo dat wij van aio's meer vragen dan wij zelf kunnen realiseren, zonder hen overigens dienovereenkomstig te honoreren?

Honorering is een regeling van het ministerie. De begeleiding is onze taak. Wij kunnen hen helpen effectief en efficiënt met hun tijd te leren omgaan. Belangrijk daarbij is niet alleen het bieden van infrastructurele ondersteuning (materieel, financiële onderzoeksvoorzieningen), maar ook en vooral wellicht het scheppen van een gunstig onderzoeksklimaat. Hiervan maakt het opleidings- en begeleidingsplan een belangrijk element uit. Als wij ons nu alleen maar richten op het opleidingsplan dan zien wij dat er grosso modo twee hoofdmodellen in omloop zijn, uiteraard met allerlei tussenvormen. Ik vraag me af of over deze twee totaal verschillende perspectieven goed is nagedacht.

Het eerste hoofdmodel gaat er vanuit dat het aio-schap gericht is op, of ten doel heeft te komen tot, een promotie. Vorm en inhoud van de opleiding, worden geheel hieraan ondergeschikt gemaakt. In de praktijk betekent dat veelal dat er geen cursorisch, groepsgebonden onderwijs aangeboden wordt, dat er geen systematisch vervolg op of verdieping van de eerste-fase-opleiding is en dat er alleen een verdieping plaatsvindt voor zover dat direct relevant is voor het welslagen van het onderzoek. Meestal wordt in dat verband dan het argument gehanteerd dat de aio toch al zo weinig tijd heeft, dat het welslagen van

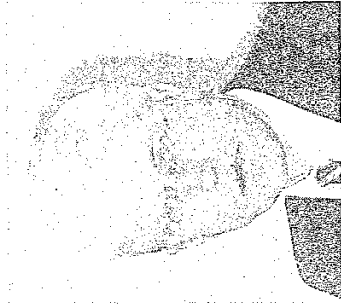
het aio-schap in belangrijke mate, zoniet uitsluitend, bepaald wordt door het afronden van het onderzoek. En soms wordt het ook gebruikt als argument, of rationalisering, om in het geheel maar geen onderwijs te geven aan de aio. Dan immers, houden de aio's de meeste tijd voor hun onderzoek over. Deze rationalisering speelt bovendien vaak nog in op angsten van aio's om hun tijd goed te gebruiken. Iedereen gaat dan rustig slapen, daarbij gesteund door de volstrekt ontoereikende begeleidingsnormen, hetgeen een extra legitimering geeft voor deze houding. Als we echter kijken naar de complexiteit en de onbepaaldheid van veel van de promotie-onderzoeken dan denk ik dat er weinig reden is om met dat geruste hart te gaan slapen. Dat is het ene model.

Het tweede model legt heel sterk de nadruk op de opleiding, de vorming tot onderzoeker. Dissertatie is hierbij eerder middel om het bereikte kwalificatieniveau te toetsen dan doel op of in zich. Hier zien we dan ook een andere vorm, inhoud en opbouw van zo'n programma. Er is een sterk systematisch, cumulatief, cursorisch deel wat inhoudelijk in belangrijke mate gestuurd wordt door, of geënt is op, eisen en ontwikkelingen binnen een bepaalde discipline of combinatie van deel-disciplines. Het ICS-opleidingsmodel is hiervan wellicht een heel mooi voorbeeld. De klemtoon ligt immers op systematisch bezig zijn met vraagstukken op het gebied van de theorievorming, de geavanceerde data-analyses en de modellenbouw. In dit verband wil ik zijdelings en kort opmerken dat het natuurlijk van goed ondernemerschap getuigt van IBM om juist aan dit centrum zo genereus computerapparatuur te schenken. Toekomstige onderzoekers raken zodoende met apparatuur en programmatuur van dit merk vertrouwd. Als zodanig is dat een mooi staaltje van diepte-investering, maar ook een goed voorbeeld van een "joint venture" waarvan beide partijen kunnen profiteren.

Als we nu even kort terugkeren naar het opleidingsmodel, dan wil ik nog een opmerking maken. Ik wil niet suggereren dat er in het opleidingsmodel van de tweede variant met de nadruk op systematisch verdiepen en verbreden van die eerste-fase-opleiding – zoals gepropageerd en in praktijk gebracht door het ICS – geen koppeling zou zijn met promotie-onderzoek. Verre van dat. Maar de signatuur van de opleiding is anders terwijl ook de relatie met promotie-onderzoek indirecter is. We zouden in dit geval wellicht kunnen spreken van een koppeling op afstand.

Men kan niet zonder meer stellen dat één van deze twee hierboven ideaal-typisch, zoniet karikaturaal, geschetste modellen in alle omstandigheden het meest vruchtbaar is. Aanhangers van beide modellen hebben zo hun ideeën of illusies. Dat hangt van de mate van scepsis af die men daarbij hanteert. Ze gaan wel uit van een andere visie op het aio-schap. Een discussie hierover is op termijn niet te vermijden, vooral niet als we eens een keer willen komen met een

Voordracht Prof. dr. S. Lindenberg, kerndocent van het ICS: "Convergerende ontwikkelingen in sociaal-wetenschappelijke disciplines en hun consequenties voor de onderzoekersopleiding van het ICS".

Geachte dames en heren.

Gisteren kreeg ik een brief uit Amerika met onder andere de volgende inhoud: "Hierbij wil ik alle betrokkenen bij het ICS van harte feliciteren met de officiële opening van het ICS. Hoe uniek het ICS is ervaar ik dit jaar. Political science on the University of Michigan behoort tot de drie beste politicologie-opleidingen in de Verenigde Staten en zij behoort hier toe dankzij een recruitersbeleid dat gericht is op het aantrekken van zowel zeer goede onderzoekers alsook theoretici. Helaas zitten de theoretici in een ander gebouw dan de empirische onderzoekers en is er weinig wederzijdse inspirering. De poging van het ICS, theoretici en empirische onderzoekers binnen één verband bijeen te brengen, en gezamenlijke verantwoordelijkheid te geven voor projecten, acht men hier dan ook als zeer waardevol én bij succes als zeer innovierend".

Dit waren woorden van Frans Stokman, één van de vier kerndocenten van het ICS, die op deze manier toch vandaag tot de sprekers behoort, hoewel hij dit studiejaar verblijft aan de Universiteit van Michigan. Zijn vergelijking is mijns inziens treffend. Het ICS wordt inderdaad gekenmerkt door een grote nadruk op de integratie van theorie en onderzoek. En weer andere mensen staan ver-

betere onderbouwing van de normen en de opbouw voor de begeleiding van het aio-schap. Wellicht dat een zinnige, empirisch-theoretisch onderbouwde discussie pas over enkele jaren te voeren valt, als de eerste resultaten beschikbaar zijn. Voor een reële evaluatie is het in elk geval zeer positief dat zowel het ministerie als de universiteiten beide modellen stimuleren. Juist bij de sociologie is dat heel duidelijk. We hebben hier de gelukkige omstandigheid dat niet alleen qua thematiek, qua perspectief, maar ook qua opleidingsmodel het PdIS en het ICS beide extremen van dat continuum enigszins representeren.

ICS is datgene wat hier vandaag onderwerp van gesprek is. Het ICS is onze gezamenlijke verantwoordelijkheid. De twee onderzoeksinstituten het RION en het ISOR leveren de bestuurlijk-organisatorische context. Ik verwacht, ik ben er eigenlijk wel zeker van, dat beide onderzoeksinstituten het ICS de inhoudelijke ruimte zullen laten en ook de middelen zullen verschaffen – en dat ten dele ook gedaan hebben – om deze visie op het aio-schap te laten uitdragen en uit te werken. Het RION en het ISOR zijn immers zorgzame – om maar een nieuw cliché van deze tijd te gebruiken – in plaats van guizige instituties om een term van Coser te hanteren.

Wat mij door mijn contacten met onderzoekers van het ICS is opgevallen, is niet de overtuigingskracht waarmee zij hun paradigma verdedigen en propaganderen. Dat kende ik al. Het is vooral de zorg waarmee de aio's omringd worden die opvalt. De tijd die in hen geïnvesteerd wordt, en die in geen enkele verhouding staat tot de officiële normen, is aanzienlijk. Als zodanig is het ICS nu reeds wellicht een "haven in a heartless world", om opnieuw uit de rijke koekejstrommel van sociologie-titels te putten.

Maar, ik zou hier niet willen stoppen. Ik zou niet alleen willen eindigen met het ICS geluk te wensen met deze officiële opening, met hun functioneren, met hun erkenning en met hun te verwachten succes. Ik wil niet luchtig afsluiten. Niet alleen omdat het om belangrijke zaken gaat, zoals de vorming van onze nieuwe onderzoekers, maar met name toch omdat vandaag hier iemand node wordt gemist. Onze collega Verbeek, één van de initiatiefnemers en kerndocenten van het ICS, kan door ziekte hier niet aanwezig zijn. Mogelijkerwijze kan hij ook niet gaan participeren, in elk geval niet in die mate zoals hij zich dat zou wensen, voor datgene waarvoor hij zich zo sterk heeft gemaakt.

dere samenlevingen door het werk van antropologen en historici, dankzij de statistieken die in toenemende mate door overheden werden verzameld, en dankzij de vorderingen in multivariate analyse, in experimentele methoden, slaagden eindelijk ook sociologie en psychologie erin, grote vorderingen te maken aan het onderzoeksfront. Op die manier hebben zij zich stukje bij beetje ontworsteld aan de greep van de speculatieve filosofie. Echter, wat zij onderzochten bleek voornamelijk niet te integreren in één sociale wetenschap. Integendeel. Sociologen en psychologen stortten zich op terreinen die de economen hadden verwaarloosd: irrationeel gedrag en blijkbaar onbedoelde sociale verschijnselen.

Er ontstond – en dat is voor mij een heel belangrijk punt – zo ongeveer om de eeuwwisseling een arbeidsverdeling die zware gevolgen heeft gehad. De economen werken met zuivere modellen, de sociologen en psychologen woelen in de vuile realiteit. In principe had dit nog tot integratie van resultaten kunnen leiden maar de tegengestelde ontwikkeling was al te ver gevorderd. Terwijl de economen hun modellen op rationele keuzen baseerden, probeerden vele psychologen aan te tonen dat de keuze juist niet rationeel is en de sociologen wilden zelfs laten zien dat er helemaal niets te kiezen valt. Deze ontwikkeling werd nog versterkt door bijkomende verschijnselen en gebeurtenissen. De sociologen boekten bijvoorbeeld grote successen met hun stelling van de sociale bepaaldheid van menselijk gedrag. Deze stelling richtte zich voornamelijk tegen het sociaal-darwinisme en tegen pseudo-wetenschappelijk racisme. In vergelijking met de economen werd het succes van de sociologen nog versterkt door de ingrijpende historische gebeurtenissen van de twee wereldoorlogen en de grote depressie. Hier leek de onmogelijkheid van menselijke keuze duidelijk voor de hand te liggen. En tenslotte heeft de koppeling van onderzoek aan beleid, vooral in Amerika, ook nog een sterke impuls aan de verdere ontwikkeling van onderzoeksmethoden gegeven, zowel in de sociologie als in de psychologie.

Van tijd tot tijd werd op conferenties en in boeken betreedt dat de sociale wetenschappen niet geïntegreerd zijn. Maar dat was voor lange tijd eerder een symbolische daad, een soort rituele regendans. In feite bestond er geen reële kans op integratie. Binnen de sociologische en de psychologische theoretisering moest de krampachtige afwijzing van rationeel gedrag en van de effecten van schaarste wel leiden tot een soort theorievorming die zich nauwelijks meer met gedrag zelf bezig hield. In de sociologie stonden waarden en rolverwachtingen centraal, beide onderdeel van gedragsdisposities en niet van gedrag. In de psychologie ging het vooral om houdingen en om cognitieve ontwikkelingen, en dus ook weer niet om gedrag. De rest van het verhaal laat zich nu snel vertellen. Sociologische theorievorming is heel belangrijk geweest voor het afbreken van negentiende eeuwse vooroordelen. Maar zonder aandacht voor

baasd dat aan het ICS ook een samenwerking van sociologen, psychologen en economen tot de normale gang van zaken behoort. Ik wil de stelling verdedigen dat beide innoverende aspecten alleen mogelijk zijn dankzij bepaalde langere termijn ontwikkelingen in alle drie vakken. Met andere woorden, de vrij grote inzet – en die is er wel – kan nu een brede weerklank vinden, terwijl eenzelfde inzet nog twintig jaar geleden zonder noemenswaardig resultaat zou zijn gebleven. De vraag is: "waarom lijkt het nu te lukken en toen niet?"

In de mij toegestane tijd zal ik proberen deze vraag te beantwoorden. En omdat ik niet veel tijd heb, zal ik ook niet aarzelen soms sterk te overdrijven en te vereenvoudigen. Ik moet beginnen in de achttiende eeuw; de tijd van David Hume en Adam Smith. Hier vinden we een sterk geïntegreerde sociale wetenschap waarbij economie, sociologie en psychologie dusdanig verweven zijn dat ze niet als afzonderlijke onderdelen te herkennen zijn. En toch ontwikkelde zich één onderdeel sneller dan de andere, namelijk de economie. De latere breuk was dan ook alleen maar een kwestie van tijd.

Zover ik kan beoordelen was er tenminste één belangrijke reden waarom psychologie en sociologie in ontwikkeling achterbleven. Om vooruitgang te boeken was in die tijd voor de sociologie en voor de psychologie meer empirisch onderzoek nodig dan voor de economie. Degelijk empirisch onderzoek was toen echter in de sociale wetenschappen nog nauwelijks mogelijk: geen goed opgezet experiment, geen vergelijkend onderzoek, geen multivariate analyse. In de economische wetenschap, waar de waardetheorie of "pricetheory" centraal stond, vormden lijsten van prijzen en prijsveranderingen (zelf een nevenproduct van de werking van de economie) voornamelijk voldoende evidentie als toets van economische theorieën.

Zonder het houvast aan gedegen empirisch onderzoek en losgeslagen van de economie, hebben sociologie en psychologie zich toen in de armen van de speculatieve filosofie geworpen. Voor de economie lag dit heel anders. Niet alleen was de behoefte aan empirische gegevens veel geringer en duidelijker omschreven dan bij de andere twee disciplines, maar deze data werden in de loop der tijden ook steeds meer routinematig door de overheden verzameld. Economen konden zich steeds sterker wijden aan "zuivere" theorievorming en modellenbouw, zonder zelf de handen vuil te moeten maken aan de realiteit. Dit had tenminste twee belangrijke gevolgen. Ten eerste was er nu na vele decennia nog geen sociale wetenschap die überhaupt empirisch onderzoek deed. En ten tweede werd de mogelijkheid steeds geringer dat de economen zelf voor een uitbreiding van de empirische basis van de sociale wetenschappen zouden zorgen.

Dankzij de verschillende ontwikkelingen, zoals toenemende kennis over an-

gedrag zelf bleef het zo goed als onmogelijk om theorie en empirisch onderzoek nauw op elkaar te betrekken. En toen de vooroordelen van de vorige eeuw zo langzamerhand verdwenen (een groot succes voor de sociologie!) bleef er eigenlijk geen taak meer voor sociologische theorievorming over. Deze leerme vormde een uitnodiging aan economen om stapsgewijs hun rationele keuze-modellen naar traditioneel sociologisch terrein uit te breiden.

Het resultaat van deze uitbreiding was gemengd. Aan de ene kant boekte men wel duidelijk vooruitgang maar aan de andere kant bleek de historische arbeidsverdeling onwerkbaar te zijn. De economische modellen konden niet meer zo zuiver blijven en ook de behoefte aan zeer verschillende empirische gegevens (naast informatie over prijzen) nam bij economen toe. Dat was op zich weer een uitdaging aan sociologen om met hun onderzoekservaring op de economische modellen aan te sluiten.

Hiervoor was het wel nodig dat de kern van de traditionele sociologie, namelijk de roltheorie, door een bruikbare gedragstheorie werd vervangen. In feite was hiervoor een vrij grote paradigmatische verandering binnen de sociologie nodig. De economische prijstheorie bleek te onrealistisch voor deze uitgebreide taak, een uitnodiging dus ook aan psychologen om aan de verbetering van de economische gedragstheorie bij te dragen. En deze uitnodiging werd ook aangenomen.

Wat zich op dit moment afspeelt, zover ik kan overzien, is de volgende ontwikkeling. De oude arbeidsverdeling tussen zuivere modellen (economie) en onderzoek naar de vuile realiteit (sociologie en psychologie) is van de baan. De resultaten van de drie vakken beginnen voor elkaar vruchten te dragen doordat de gedragstheorieën convergeren, namelijk in de richting van beperkte rationaliteit. Dit maakt het mogelijk dat "keuze" en "schaarste" in alle drie vakken aan de orde wordt gesteld. De theorieën die zo ontstaan, zijn relevant voor empirisch onderzoek in alle drie vakken, en hetzelfde geldt voor het empirisch onderzoek: de resultaten in het ene vak zijn relevant voor de theorievorming in alle drie. De gevolgen hiervan voor een nieuwe arbeidsverdeling tussen de vakken zijn nog niet geheel te overzien. Maar vaststaat dat sociale wetenschap heel iets anders begint te worden dan het was. En ik ben blij dat wij door het ICS de mogelijkheid hebben om aan deze ontwikkeling bij te dragen.

Ladies and gentleman, I would like to switch to the English language now, because I would like to introduce the next speaker. The ICS is very happy that it succeeded in getting the cooperation of one of the most prominent sociologists of today, Professor James Coleman. He came here to teach an intensive course on the integration of theory and research for our assistants in training (aio's) and he was willing to join us in this festive official opening of the ICS by

delivering a speech on the relevance of a modern empirical-theoretical sociology for policy problems. May I ask my colleague to begin.

Voordracht prof. J.S. Coleman, University of Chicago, gastdocent van het ICS: "The relevance of a modern empirical-theoretical sociology for policy problems".

Thank you very much Professor Lindenbergh. I am honoured to be present here at the opening of an enterprise of sociology with as much promise for the future, as has ICS. The opening of the ICS constitutes an opportunity to examine the role of this upstart discipline, i.e. this discipline of sociology, in society as an ongoing enterprise.

In asking about the role of sociology in the real world of society, one fact about the discipline becomes quickly apparent. It is that sociology is nearly unique among scientific and scholarly disciplines in one respect: the discipline itself as an object of investigation falls within the scope of the subject-matter of the discipline. To state it otherwise, sociology is a reflexive discipline whose subject-matter encompasses itself. One implication of this reflexivity is that an unusual constraint is imposed on any social theory that seeks to be comprehensive. It must not only meet the two usual constraints on a theory, i.e.

internal consistency and correspondence to reality, but also a third: the content of the theory must be such as to account for the action of engaging in construction of social theory itself. To illustrate by example: if in the theory of social change there is no role for sociological knowledge in affecting social change, then the theory cannot account for the act of theorizing. Theory construction in sociology must in such a theory be purposeless, since it has no consequences. If the author of such a theory claims a purpose for the theory in helping to shape the future, then the theory is self-contradictory. If, on the other hand, the theoretical work does pass this test, if it does contain within it a means by which sociological knowledge affects reality, we can say that the theory is reflexively consistent.

This morning it is appropriate that the opening of ICS be marked by a reflexive examination of the role of sociology in society. In particular, I want to ask about a certain form of applied social research that has arisen recently in Europe and America; a form that may be called social policy research. Social policy research is a phenomenon of modern industrial society without a counterpart in earlier societies. To explain its existence requires first a distinction between two forms of social research, what I will call discipline research and policy research. Discipline research has as its philosophical base augmentation of knowledge in a discipline. Policy research has as its philosophical base a guide to action. The action may consist of policies in education, welfare policies, health policies, policies designed to reduce crime, or policies in any area in which a government assumes responsibility for its citizens. When a problem arises today, social policy research is very quickly called into action. For example, this year the AIDS-epidemic has led in the United States-government to initiate research on social networks through which AIDS is transmitted. At virtually the same time the West-German government has initiated similar social policy research for similar purposes.

Policy research is a guide to a special kind of action. We may conceive of a society as consisting of two kinds of actors: natural persons and corporate actors – where I mean by corporate actors, organizations of all kinds, including governments. If every act has a subject of action and an object of action, then there are logically four types of action.

object:	
person 1	actor
subject:	actor
person 1	actor
corporate	actor
actor	actor

1	2a
2b	3

An action which I will call type 1 is an action of one person toward another person. It is an action of a person like you and me toward another person like you and me. An action of what I will call type 3, is an action of one corporate actor toward a corporate actor; for example a government regulation that is imposed on business firms, or an offer for a sale of goods by one business firm to another firm. An action which I will call type 2a, is an action of a person toward a corporate actor such as a home-owner paying real-estate taxes to the city government or a customer buying a good from a store. An action which I will call type 2b is an action of a corporate actor towards persons, such as a government policy in education, or in health, or employment, or in welfare.

Actions which I have called type 2b and type 3 may be termed policies, for they are actions of corporate actors. Social policy research is research designed to discover the effects of these actions. Furthermore, nearly all social policy research is research on the effects of what I call actions of type 2b, i.e. policies of corporate actors toward persons. In many cases the effects take the form of responses of persons i.e. actions that I call type 2a, and social policy research is research to discover these effects.

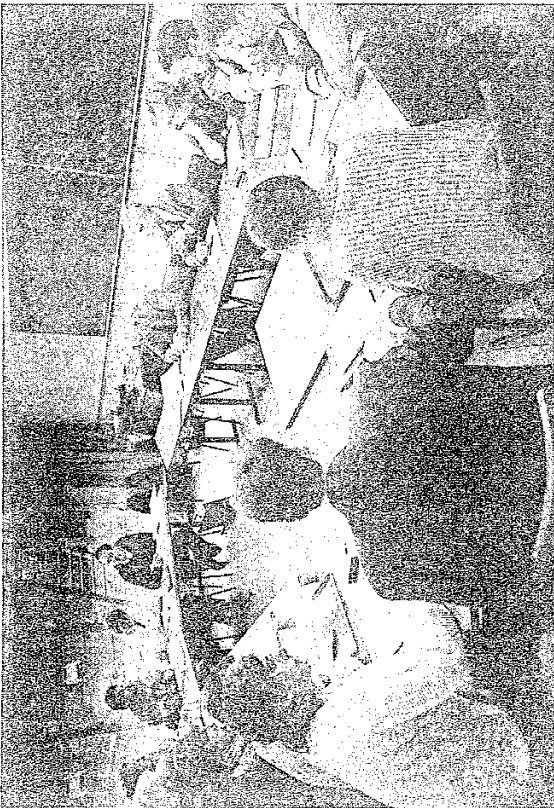
But why is social policy research a new phenomenon? What has changed? To answer this question requires asking about the origins of this phenomenon, social policy research. The question is how and why did it arise. Some aid to

answering this question can be gained by looking briefly at the history of applied social research. I will describe that history as it occurred in America, for it was in America that this new discipline, this upstart discipline in sociology, became first institutionalized. It was Europe that provided the intellectual base for the discipline, for virtually all early social theorists were European, but it was America where applied social research began.

The history of applied social research in America can be crudely divided into three periods: the period that I will call the period of the Chicago School, covering roughly from 1900 to 1940; the period that I will call the Columbia School, covering roughly from 1940 to 1965; and the period from 1965 to the present, in which there is no dominant school. What is important about these three periods of applied social research is that they are not merely periods of social research; they mark changes in the character of society itself – changes that can be seen by examining the nature of the research. The research of the Chicago School was focussed on problems of the city. Many of the doctoral dissertations that were sponsored by Robert E. Park, who was the intellectual leader of the Chicago School, became books describing sub-cultures within the city. They were named things like this: "Black Metropolis", "The Taxi Dance Hall", "The Gang", "The Ghetto" and many others. The Chicago School documented the period of turmoil, adjustment, marginality and growth of American urban life. Max Weber, when he came on a visit to Chicago in 1904, reported that it was like looking at the human body with the skin removed.

The decline of the Chicago School was not merely a decline in the powerful personalities that shaped the Chicago School. There was a decline in the kinds of problems that the Chicago School focussed on. In America, immigration had declined, urban life had become somewhat more ordered, cities had become habitable. At the same time another set of social changes was occurring, changes shifting this new nation from a set of local communities, largely internally focussed, to a nation in which the focus was no longer local but national. Manufacture changed in many product areas from local firms selling to local markets, to national firms selling to national markets. Washing machines made by a few national firms replaced washtubs and washboards made and sold locally. Breakfast cereals heralded by entrepreneurs with persuasive public relation skills replaced locally cracked wheat and oats cooked by mothers each morning. National auto-manufacturers emerged in the 1920's and 30's from the plethora of local auto-manufacturers, which began all over the country. Perhaps most important was the emergence of national media of communication. The national magazines were an important medium gaining their growth in the 1930's; radio was the second medium of importance; movies were a third. These media, first of all, were the diffusion mechanisms for the new nationally marketed goods. Through their advertising,

they created national markets which facilitated national manufacture. And they themselves had national markets, focussing attention of the population as whole on common objects of attention.

Looking at this change in terms of the four types of action that I mentioned, what happened was that some of the actions of type 1 -- i.e. interactions between persons -- were being replaced by actions of types 2a and 2b, or what we could call interactions of type 2 -- i.e. interaction between persons and corporate actors. One of the consequences of this change was that a new set of sociological problems emerged. These were problems related to the national markets and national audiences, in short, problems of market research and audience research. The structural distance between producer and consumer had begun to transcend the ability of producers to informally assess their markets, to assimilate information about the markets and plan on the basis of that. As these problems arose a new school of applied social research arose at Columbia University, best personified by Paul Lazarsfeld, who had just come from Europe. The social structural change can be seen in Lazarsfeld's own intellectual biography. He began his research in Marienthal, a largely self-contained community in Austria. When he came to the New World, he plunged into studies of this emerging phenomenon "mass-communications" at the center of this phenomenon: New York City. Beginning with radio research, moving into mass-communications research generally

and on into market research, the Columbia School not only addressed the problems of these new actors, these new corporate actors, it came as well to dominate American empirical sociology.

The transition, both in the structure of society and in the character of social research, is symbolized in the post-World War II transition at Columbia University from Robert Lynd, who was an ethnographer of Middletown (a small town in Indiana), to Lazarsfeld and Merton carrying out research on mass-communications with systematic samples, standard interview schedules and inferences from quantitative analysis. This shift in the central focus of social research arose, I believe, because the structure of society had changed. Interactions were no longer confined to locality. There had come to be a large body of interactions between persons on the one hand and large national corporate actors on the other: manufactures, radio-networks, magazines and so on. Mass-communications emerged in the 1940's as an important branch of sociology. Public opinion came to be an important part of political science.

One property of the new problems that occupied social research sharply distinguish them from the old problems of the Chicago School. These were not merely general social problems. They were decision problems of particular actors in the social system: the national manufacturers, the national magazines, the radio-networks. For example: Should a radio-program be continued; What made people buy a certain good; How many people were listening to radio and how did they differ from those who were not listening; How many people had read a given magazine advertisement; What were the kinds of appeals that sold War Bonds? The answers to these questions were of direct interest to actors who were prepared to act on them. For applied social research this meant a shift from accidental effects of social research on social action to a more direct linkage, with social research designed to provide information relevant to certain social decisions.

The era of importance of mass-communication, public opinion and market research continued into the 1960's and with it the dominance in American sociology of the Columbia School. But like the Chicago School's dominance, that of Columbia came to an end also. As in the case of Chicago the end was not merely a matter of the growth and decline of personal careers. It was a change in the nature of applied social research, itself responsive to a second change in the structure of society.

The change in the structure of interactions which occurred in the 1920's, 30's and 40's, i.e. from personal and local interactions to impersonal and national ones, induced by the 1960's another change. This was a change in the structure of responsibility from private and local to public and national. So long

as the principal interactions in society were confined to locality and were primarily between persons, the claims that persons exercise for care, attention and responsibility when they were in need was largely upon those other persons with whom they were in frequent contact. Adult children took care of aging parents, families exercised responsibility for their mentally defective members within the household, extended families aided out of work brothers, uncles and nephews in their time of need and provided a home for unmarried members on a continuing basis.

The change in structure of interaction brought with it quite naturally a change in the structure of responsibility. It generated claims upon the national government and an assumption of responsibilities by the national government that would never have arisen before the changed structure of interaction. Certain of these, such as the Social Security Act and their Emergency Work Programs, arose in the 1930's, very early in the shift from local to national interaction. These were certainly stimulated by the extent of common need during the depression, but the problems were responded to by the national government as they had not been in earlier depressions.

There were of course other origins of these policies as well. In Germany for example, Bismarck had introduced welfare policies as an instrument of nation building. But the 1930's marked throughout Western society a shift in the structure of claims and responsibility. This shift in the structure of claims and responsibility was a steady one, which not only led persons to increasingly make claims at the national level but also made the population receptive to new legislation, to new executive action and to court decisions which accepted the legitimacy of the claims and assumed new national responsibilities. As this structure of responsibility changed, social policies – as distinct from economic policies – came into existence on a broad scale at the national level. These were policies in health, education, welfare, employment as well as regulatory policies. With these policies came a new kind of social research, what I have described earlier as social policy research. This research has come to take a number of forms. It goes by various names such as program evaluation, large scale social experimentation, planned variations, intervention research and national longitudinal studies.

The principal source of policy research, given that numerous social policies were being initiated for the first time, lay in structural problems like those that created a demand for market research and audience research on the part of national manufacturers and national media. The recipients of social policies were distant in space and in organizational structure from the designers of the policies. As relations of type 2 began to proliferate the fundamental symmetry of type 1 relations began to be replaced by a fundamental asymmetry. The

asymmetry of the relation between persons and, in this case, large governments, means that there is not an effect of the policy on a single other actor but an effect on many actors (persons), and the greater the asymmetry, the more extensive and distant are the effects from the central point of action. As a consequence, the forms of feedback that are usually found in two-person face-to-face relations no longer exist. New forms of feedback are necessary, both in order that the first actor i.e. the government, is able to modify its policies to realize its interest; and in order that the effected actors, those that I have called interested parties, i.e. persons, be able to realize their interest.

A variety of devices have come into being to bring this about. Some are part of the formal political structure and some are not. One is political representation through elective representatives. Another is interest representation through organized interest groups and lobbying, as occurs throughout the West. Yet these devices remain less than fully satisfactory, certainly for the government agencies. It is this, I suggest that leads governments to bring into being a new form of feedback which we know as social policy research. There are numerous sociological questions that arise about this new feedback process in society that I have termed social policy research. How efficacious is it? Whose interests are best satisfied by it? How does it aid or how does it distort the political process? What should be the allocation of rights of information from social policy research? The allocation of rights in specifying the research problem? Are there ways of making the structure of interaction less asymmetric, to shorten the feedback loop that is provided by social policy research, or even render it unnecessary? These questions about the way social policy research is related to the ongoing functioning of society and about the way it should be related to this functioning are part of the reflexive task of social theory. Another part of that task is predicting something about the next phase of applied social research.

It is clear from the character of the social changes that I have described, and from the impact of these changes on applied social research, what the next phase will be. Manufacture and distribution has gone from national to international. Philips is no longer a Dutch company; it neither manufactures primarily in the Netherlands nor sells primarily in the Netherlands: its products are world-wide. Just as national manufacture and distribution spawned market research and audience research on a nation-wide basis, the new social structure will spawn such an activity on an international basis. Beyond that it is not so clear, because there are no international analogues to national governments to translate the new structure of interaction into a new structure of responsibility. What is clear, however, is that applied social research will become increasingly international. ICS and the rest of Dutch sociology will become the sociological counterparts of the Dutch merchants who have piled

the seas for centuries. They then can look back and say it all began on November 12th 1987, in Groningen. Thank you.

Afsluiting door de Recor Magnificus van de RUG, prof.dr. E. Bleumink

Volgaarne voldoe ik aan het verzoek van professor Lindenberg enige afsluitende opmerkingen te maken.

To begin with, I thank professor Coleman of the University of Chicago for his excellent speech. His introduction was very stimulating indeed. Stimulating for future research. We all are very proud of having him here today and we most sincerely hope that his cooperation with the ICS may lead to many joint study programs.

Een aantal punten is mij opgevallen. Om te beginnen het feit dat de niet-sociologen voor hun inleidingen meer tijd nodig hadden dan gepland. Dankzij de sociologen konden we de tijd weer inlopen. Kortom, de sociologen zijn beter "bij de tijd" dan de anderen. Dat stemt tot vreugde.

Het stemt ook tot verheugenis dat een beta, zoals ik eigenlijk ben, al uw verhalen heeft kunnen volgen. Dat zegt iets over de helderheid in uw betoogtrant. U heeft in ieder geval wolligheid geweerd.

De heer Spoor – of moet ik zeggen: de heer Beltman – had het over wetenschappers die zich verveelden en dan naar andere onderzoeksthema's op zoek gingen. Verveling wordt soms wel met luiheid in verband gebracht en intelligentie wetenschappers wordt soms luiheid verweten. En daarmee kom ik op een vergelijking met een verhaal naar ik meen van Le Pair in de NRC, namelijk dat er vier typen ambtenaren zijn, hetgeen ook op wetenschappers, verbonden aan een universiteit, kan slaan. Het eerste type is dat van de lute, doch domme: beklagenswaardig, maar je hebt er weinig last van, zodat er mee te leven valt. Niet aldus met de ijverige ambtenaren die dom zijn gebleven en dat niet willen weten. Dat zijn de stukken- en nota-schrijvers: hinderlijk zonder meer. Sommigen beweren dat men hoorden van deze soort op ministeries kan aantreffen. Naar mijn waarnemingen zijn er aldaar ook velen van het derde type: de ijverige en intelligente specima. Ik zie er velen in deze zaal en ken er velen in mijn omgeving. Dat zijn de promovendi die je 's avonds laat opbellen met de vraag of je het hoofdstuk uit het proefschrift al hebt gelezen dat ze 's middags op je bureau deponeerden. Ijverig en intelligent, maar vaak wellastig. Lut en intelligent: dat is wat we allemaal zouden willen. De schrijvers van beleidsstukken die eerst diep nadenken voordat ze een nota de wereld insturen, dat zou een verademing zijn. Er is te veel ijver en ongelijke verdeling van intelligentie. Onze hoop is erop gevestigd dat de balans moge omslaan van ijverig en dom naar gepaste luiheid, welke door intelligentie wordt gevoed. We wensen ons

ai'o's die ijverig en intelligent zijn en rijksambtenaren die luiheid aan intelligentie paren, anderen moeten worden geweerd.

Uit de inleidingen heb ik ook begrepen dat na divergentie de wetenschapsgebieden der economen, psychologen en sociologen elkaar thans weer ontmoeten. Het convergente punt is dat van een beperkte rationaliteit. Het bevredigt mij als bestuurder in hoge mate dat de beperkte rationaliteit wetenschappelijke erkenning heeft gekregen. Ik weet als geen ander dat veel van datgene wat aan een universiteit geschiedt, een beperkte rationaliteit heeft. Dat inzicht noopt tot nadenken. Tot slot, of er immer veel vrijheidsgraden bestaan tot keuze laat ik in het midden. Kiezen veronderstelt wel durf, intuïtie, eigenzinnigheid en creativiteit. Dat alles missen we vaak node. Vaststaat dat het ICS heeft gekozen, gekozen voor een nieuw elan. Ik wens u dan ook alle goeds toe en eigenzinnigheid, kwaliteit en creativiteit.

De kerndocenten van het ICS

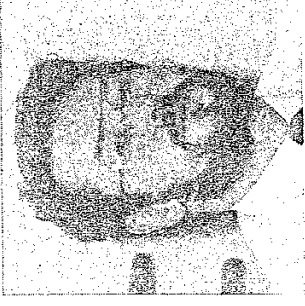
Prof. dr. S. Lindenberg (RUG)

Prof. dr. F.N. Stokman (RUG)

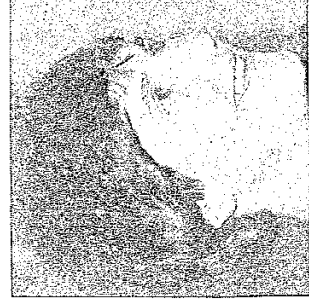

Prof. dr. A. Verbeek (RUU)

Prof. dr. R. Wippler (RUU)

Coördinatie en dagelijkse leiding

Dr. J. van Doorne-Huiskes

De assistenten-in-opleiding jaargroepen 1986 en 1987

Dr. Ronald Batenburg (RUG) 1986

Dr. Jan van den Bos (RUU) 1986

Dr. Ed Boxman (RUU) 1987

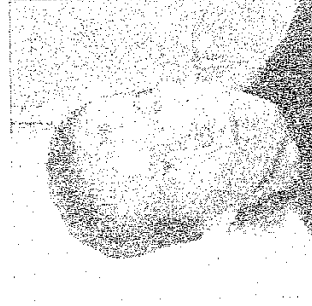
Dr. Marjolein Broese van Groenou (RUU) 1986

Dr. Hanneke Hermesen (RUU) 1987

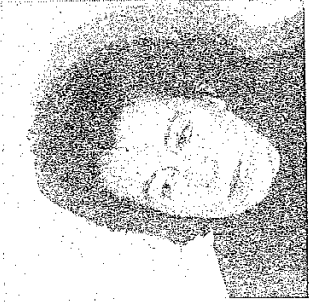
Dr. Cees van Liere (RUG) 1986

Dr. Ineke Maas (RUU) 1986

Dr. Conny Taes (RUU) 1987

Dr. Cora Maas (RUU) 1986

Dr. Karin Sanders (RUG) 1987

Dr. Sierp de Vries (RUG) 1987

Dr. Gerard Westert (RUG) 1987

Dr. Ruud Wielers (RUG) 1986

Kerndocenten (wetenschappelijke leiding):

prof. dr. S. Lindenberg, prof. dr. F.N. Stokman,
prof. dr. A. Verbeek, prof. dr. R. Wippler

Directeur (dagelijkse leiding en interuniversitaire coördinatie):

dr. J. van Doorne-Huiskes

Docenten:

dr. A. Boomsma (RUG); dr. J. van Doorne-Huiskes (RUU);
dr. H. Flap (RUU); dr. H. Ganzeboom (Huijgensstipendiaat,
RUU); dr. P. Groenewegen (NIVEL); prof. dr. W. Molenaar (RUG);
dr. J.L. Peschar (RUG); dr. R. Popping (RUG); dr. H. v. Schuur
(RUG); dr. J.J. Siegers (RUU); dr. T.A.B. Sijders (RUG);
dr. F. Tazelaar (RUU); prof. dr. W.C. Ultee (KUN); dr. H. de Vos
(RUG).

Secretariaat Groningen: Oude Boteringestraat 23, 9712 GC Groningen, tel.
050-636252

Secretariaat Utrecht: Heidelberglaan 2, 3584 CS Utrecht, tel. 030-532101